

Anexa nr. II la Ordinul ministrului educației nr. 3702/21.04.2021

MINISTERUL EDUCAȚIEI

**Programa școlară
pentru disciplina**

ABILITĂȚI SOCIO-EMOȚIONALE

**Învățământ special
Clasa pregătitoare – clasa a IV-a
Dizabilități intelectuale grave, severe și/sau asociate**

București, 2021

Notă de prezentare

Programa școlară pentru disciplina *Abilități socio-emoționale* reprezintă o nouă ofertă curriculară pentru ciclul primar din învățământul special, disciplina fiind prevăzută, începând cu anul școlar 2018-2019, în Planul-cadru de învățământ pentru învățământul special primar și gimnazial, dizabilități intelectuale grave, severe și/sau asociate, prevăzut în Anexa nr. 9 la O.M.E.N. nr. 3622/18.05.2018 privind aprobarea planurilor-cadru pentru învățământul special preșcolar, primar și gimnazial.

Disciplina *Abilități socio-emoționale* face parte din Aria curriculară *Om și societate* și are un buget de timp alocat de 1 oră/săptămână.

Această disciplină presupune o abordare nouă a procesului de învățământ din învățământul special, cu o viziune dinamică și complexă asupra transformărilor ce se produc la nivel individual și de grup școlar, la nivel relațional și inter-relațional, având ca scop abilitarea elevului cu dizabilitate în vederea unei cât mai optime integrări în școală și în societate.

În susținerea studiului acestei discipline vin cercetările în domeniu, la nivel național și internațional, precum și programele destinate învățământului de masă desfășurate pe acest palier:

- programe de educație socio-emoțională desfășurate în România (*Programul educațional „Da, Poți!”; Programul educațional: „Formarea de abilități de viață la copiii și adolescenți din medii defavorizate; Programul „Fast Track – program de prevenire multifocus pentru copiii cu deficiențe în ceea ce privește competențele emoționale și sociale.*)

- programe de educație emoțională și socială dezvoltate în lume (*Modelul PATH – Promoting Alternative Thinking Strategies – Promovarea strategiilor de gândire alternativă; Improving Social Awareness, Social Problem Solving Project (ISA/SPSP) (Îmbunătățirea Conștientizării Sociale, Proiect Social de Rezolvare a Problemelor; Yale-New Haven Social Competence Promotion Program (Program de Promovare a Competențelor Sociale Yale-New Haven); Oakland’s Child Development Project (Proiectul Oakland de Dezvoltare a Copiilor); Peaceful Kids Conflict Resolution Program (Program de rezolvare pașnică a conflictelor copiilor).*

Obiectivul central al disciplinei este acela de a modela personalitatea pe principiul individualității și al generalității, copilul cu dizabilități severe și/sau asociate necesitând înțelegerea situațiilor simple de viață, formarea unei minime autonomii personale și sociale, un nivel minim de maturizare afectivă, precum și abilitarea de a relaționa cu cei din jur.

Disciplina *Abilități socio-emoționale* continuă noul model de proiectare curriculară, centrat pe competențe, care presupune realizarea transferului și mobilizarea cunoștințelor și a abilităților în situații noi, interdisciplinare, accentuându-se scopul învățării și formarea personalității elevului.

Structura prezentei programei școlare include următoarele elemente:

- Nota de prezentare
- Competențe generale
- Competențe specifice și exemple de activități de învățare
- Conținuturi
- Sugestii metodologice
- Bibliografie

Competențele sunt ansambluri structurate de cunoștințe, abilități și atitudini dezvoltate prin învățare, care permit identificarea și rezolvarea unor probleme specifice unui domeniu sau a unor probleme generale, în contexte particulare diverse.

Competențele generale specifice disciplinei *Abilități socio-emoționale* reflectă necesitatea cunoașterii de sine, a lumii înconjurătoare, a trăirilor proprii și gestionării acestora precum și a raporturilor copilului cu grupurile din care acesta face parte. Acestea

sunt formulate având în vedere particularitățile psiho-individuale ale elevilor cu dizabilități intelectuale grave, severe și/sau asociate.

Competențele specifice se formează pe parcursul unui an școlar, sunt derivate din competențele generale și reprezintă etape în dobândirea acestora. Competențele specifice sunt însoțite de exemple de activități de învățare, care constituie tot atâtea modalități de organizare a activității didactice în scopul atingerii competențelor.

Domeniile de conținut vizate de prezenta programă pentru ciclul primar sunt:

- Conștientizare personală
- Conștientizarea lumii înconjurătoare
- Abilitare socială și emoțională

Prin sugestiile metodologice, programa propune, cu caracter de exemplu, strategii didactice care valorifică experiența concretă a elevului, cadrul didactic având libertatea de a utiliza exemplele de activități de învățare, de a le completa sau de a le înlocui, astfel încât acestea să asigure un demers didactic adecvat situației concrete de la clasă, capacității de înțelegere și nivelului de dezvoltare al elevilor.

Programa școlară a disciplinei *Abilități socio-emoționale* are ca finalitate integrarea optimă a elevilor cu dizabilități grave, severe și/sau asociate în comunitate, realizată prin abilitarea lor socio-emoțională, prin dezvoltarea unor atitudini pozitive față de propria persoană și față de ceilalți, prin abilitarea lor în practicarea unui comportament social și interiorizarea unor norme de conduită socială.

Demersurile de abilitare socio-emoțională propuse prin actuala programă sunt concordante cu spiritul și cu recomandările cuprinse în:

- *Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene privind competențele cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți (2006/962/EC);*
- *Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul al XXI-lea;*
- *Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, 1989.*

Prezenta programă școlară se adresează cadrelor didactice din învățământul special. Este necesar ca proiectarea activității didactice precum și activitatea didactică propriu-zisă să fie precedate de lectura integrală a programei școlare.

Competențe generale

- 1. Conștientizarea stărilor emoționale și a identității proprii**
- 2. Formarea comportamentelor adaptative în relația cu mediul înconjurător (natural și social)**
- 3. Formarea și exersarea abilităților de reglare/autoreglare emoțională și a capacității de interacțiune socială**

CLASA PREGĂTITOARE

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Conștientizarea stărilor emoționale și a identității proprii

Clasa pregătitoare
<p>1.1. Explorarea diferențelor dintre obiect – ființă – persoană</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de grupare a unor jetoane pe categorii: lucruri – persoană; - exerciții de observare a etapelor de dezvoltare a ființelor (etape de creștere: semințe, plante, copii-adulți, pui-animal adult etc.); - activități de identificare a nevoilor organismelor vii (apă, lumină, căldură, hrană etc.); - exerciții de colorare în desene/contururi date a imaginilor care înfățișează lucruri; - exerciții - joc „Numele meu este ...”; - exerciții de utilizare prin joc a numelui și prenumelui; - realizarea unui desen prin care identifiți propria persoană; - exerciții de asociere persoană proprie-imagini/pictogramă/gest/cuvânt; - exerciții joc de prezentare în perechi a propriei persoane; - exerciții de desenare/colorare a unui ecuson personal; - jocuri de rol pe temă dată; - exersarea prezentării personale prin formule „Eu sunt ..(nume) / numele meu este. .”; - exerciții de asociere obiecte personale-persoană (al meu, al tău, a lui etc.); - activități-joc cu marionete; - vizualizarea în oglindă a elementelor corporale și denumirea acestora însoțite de pronume posesiv prin imagini/pictogramă/gest/cuvânt; - jocuri de rol cu temă dată.
<p>1.2. Identificarea emoțiilor proprii, a cauzelor și a componentelor nonverbale specifice acestora (expresie facială și postură)</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții-joc de identificare a simbolurilor asociate emoțiilor; - joc senzorial-motor în scopul identificării emoțiilor de bază; - exerciții de identificare a stărilor emoționale pe bază de imagini, fotografii, jetoane etc.; - joc de potrivire de imagini identice ce exprimă emoții de bază; - exerciții de asociere a imaginilor diferite care exprimă aceeași stare emoțională; - jocuri de diferențiere a emoțiilor: „Găsește intrusul”, „Vezi ce nu se potrivește” etc.; - jocuri de selecție de imagini, fotografii, jetoane ce exprimă diverse emoții; - exerciții de identificare a stărilor emoționale pe bază de desene schematice; - exerciții de numire a emoțiilor proprii; - completarea de desene schematice ce reprezintă stări emoționale simple; - exerciții de asociere a emoțiilor de bază redată pe suporturi diverse cu o culoare reprezentativă; - imitarea expresiilor faciale redată în imagini; - exerciții de identificare a stării emoționale pe baza comportamentului emoțional manifestat; - jocuri de mimă de tipul „Redă expresiile fețelor din imagini”; - vizionarea unor filme cu situații declanșatoare de emoții negative; - exerciții de stabilire a relației dintre situații și emoțiile declanșate de acestea cu ajutor din partea adultului; - exerciții de asociere între emoții și posibilele situații declanșatoare ale acestora; jocuri de tipul „Ce mă face fericit?”, „Ce mă întristează?”.

2. Formarea comportamentelor adaptative în relația cu mediul înconjurător (natural și social)

Clasa pregătitoare
<p>2.1. Explorarea utilității obiectelor</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de identificare a unor obiecte în funcție de utilitatea lor; - exerciții de asociere obiect familiar copilului – spațiu de utilizare; - exerciții practice de îmbrăcare/dezbrăcare, legarea șireturilor, ordonarea hainelor, aranjarea/împachetarea hainelor, închiderea fermoarului, nasturilor; - exerciții practice de spălare a mâinilor înainte și după servirea mesei, după utilizarea toaletei; - jocuri de identificare a obiectelor utilizate și explicarea modului de folosire a acestora; - audiție și/sau memorare de poezii și cântece despre obiecte de igienă personală (însoțite de mișcări ce imită acțiunea cu aceste obiecte).
<p>2.2. Definirea noțiunilor de familie, rudă</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de recunoaștere și denumire/indicare (prin imagine/pictogramă/gest/cuvânt) a membrilor unei familii (copil-mamă-tată-bunic-bunică); - exerciții de alcătuire a unor familii de animale sau de persoane folosind jucării, figurine, fotografii; - precizarea relațiilor dintre membrii familiei, dintre o familie și rudele acesteia; - exerciții de simulare a unor situații familiale imaginare folosind jucării, marionete.
<p>2.3. Exprimarea empatiei prin gesturi simple sau prin expresie facială</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții-joc de observare a expresiei faciale și posturale exprimate de alte persoane; - exerciții de identificare a emoțiilor resimțite de alte persoane; - jocuri prin care să imite sau să demonstreze comportamente de ajutorare/intrajutorare; - jocuri de rol pentru exprimarea empatiei față de emoțiile simțite de o altă persoană („Ești trist - te îmbrățișez”, „Ești vesel - mă bucur alături de tine”).

3. Formarea și exersarea abilităților de reglare/autoreglare emoțională și a capacității de interacțiune socială

Clasa pregătitoare
<p>3.1. Orientarea adaptativă în spațiul școlar și la nivelul clasei de elevi</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de identificare în imagini a spațiului școlar; - exerciții de asociere acțiuni/spațiu școlar (mă spăl la baie, scriu la masă etc.); - exerciții de asociere obiecte – spațiu de folosință al acestora; - exerciții-joc de asociere obiecte de mobilier – spațiu corespunzător („Așază fiecare obiect la locul potrivit!”); - activități de executare a unor comenzi simple de deplasare în spațiu școlar; - exerciții aplicative - exerciții de (re)cunoaștere a spațiului școlar; - exerciții de colorare în desene/contururi date a imaginilor care înfățișează lucruri; - exerciții practice de utilizare a formulelor de salut; - exerciții-joc de evidențiere și de învățare a regulilor de grup (reguli de comportare, regulile clasei etc.); - exerciții-joc de asociere a diferitelor activități cu grupurile de apartenență în care se desfășoară acestea; - dialoguri situaționale privind relațiile în cadrul grupurilor/despre grupuri, cu sau fără suport imagistic; - vizionare de filme privind raporturile din cadrul grupurilor de apartenență; - exerciții de identificare și respectare a reperelor orare ale vieții școlare (regimul zilnic); - exersarea unor sarcini de grup în care se stabilesc roluri, reguli; orarul zilnic – structurarea orarului prin imagini/pictograme; - activități de identificare a locului în clasă, în bancă prin desene, fotografii ale copilului, pictograme;

Clasa pregătitoare
- discuții despre noile rutine (orar zilnic, orar săptămânal, pauze, vacanțe etc.).
3.2. Identificarea unor modalități de acceptare a separării de mediul familial și de integrare în mediul social
<ul style="list-style-type: none"> - exerciții pentru însușirea unor modalități de acceptare a separării de mediul familial; - jocuri de rol, de tipul „Sunt mare, merg la școală”, „Școala, familia mea”; - jocuri pentru acceptarea apartenenței la grup de tipul „Eu și colegii mei”; - vizionarea de materiale video care conțin exemple de integrare socială de tipul „Așa da/Așa nu”; - exerciții de identificare a unor activități preferate pentru deplasarea atenției de la tristețe și supărare la o stare de bine; - activități pentru identificarea unor modalități de echilibrare emoțională prin vizionarea unor secvențe de film sau audierea unor povești; - exerciții de identificare a persoanelor adulte care pot oferi ajutor în situații dificile din punct de vedere emoțional; - exerciții de acceptare a ajutorului venit din partea adultului în situații dificile din punct de vedere emoțional.

Conținuturi

Domenii de conținut	Clasa pregătitoare
Conștientizare personală și emoțională	Ființă – obiect – persoană Diferențiere, etape de dezvoltare, nevoile organismelor vii Identitate personală - nume și prenume, prezentarea personală Emoții Emoțiile proprii Comportamente non-verbale, expresii faciale și posturale asociate emoțiilor Cauzele emoțiilor, situații declanșatoare de emoții negative
Conștientizarea lumii înconjurătoare	Obiecte și utilitatea obiectelor Nevoia de lucruri Grupul de apartenență Familia și membrii familiei. Relațiile și interacțiunile cu ceilalți membri ai familiei Empatia Emoții resimțite de alte persoane Gesturi empaticе. Comportamente de ajutorare/întraajutorare.
Abilitare socială și emoțională	Spațiul școlar Caracteristici, orientare, utilitate Adaptare școlară Reguli, relații, raporturi în mediul școlar Rutina școlară Programul zilnic al școlarului. Reglajul emoțional Teama de separare Forme simple de reglaj emoțional al tristeții Integrarea în mediul social

CLASA I**Competențe specifice și exemple de activități de învățare****1. Conștientizarea stărilor emoționale și a identității proprii**

Clasa I
<p>1.1. Recunoașterea propriei identități prin raportare la ceilalți</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de comparare a propriei persoane cu alte persoane utilizând oglinda, fotografiile (comparație verbalizată de profesor, cu atingerea elementelor comparate); - activități de stabilire a locului în sala de clasă utilizând etichete cu nume individualizate prin culoare sau elemente de decor; - activități de reprezentare prin simbol a fiecărui coleg din clasă; exerciții de reactualizare a formulei de prezentare „Eu sunt...(nume)/Numele meu este”; - exerciții – joc „Numele meu este....și am ani.”; - modelarea răspunsului la întrebările „Cum te cheamă?”, „Câți ani ai?”; - exerciții – joc de simulare a zilelor aniversare; - exerciții de utilizare a numelui, prenumelui și a vârstei, prin joc de rol; - realizarea unui desen prin care identifici propria persoană; - exerciții de prezentare în perechi a propriei persoane.
<p>1.2. Exprimarea emoțiilor de bază (bucurie, tristețe, supărare, teamă)</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de identificare a sunetelor specifice emoțiilor: bucurie, tristețe, furie și frică; - exerciții de identificare a expresiilor faciale specifice emoțiilor: bucurie, tristețe, furie și frică; - activități de recunoaștere a emoțiilor de bază identificate cu ajutorul unor materiale suport (imagini, fotografii, secvențe de film); - jocuri de tipul „Marșul emoțiilor”, pentru recunoașterea emoțiilor de bază, pe baza comportamentului nonverbal; - exerciții joc de tipul „Defilarea emoțiilor”, (denumire emoției/asociere emoție-pictogramă); - jocuri de asociere a emoțiilor cu culori reprezentative, de tipul „Eu spun culoarea, tu spui emoția”, „Ce culoare are emoția ta?”; - jocuri de tipul „Denumeste emoția din imagini/mimată”; - exerciții de identificare a modalităților proprii de exprimare a emoțiilor („Eu în fața oglinzii”); - audierea unor cântece pentru exprimarea stărilor emoționale („Dacă vesel se trăiește”); - exerciții de reprezentare grafică a propriei stări prin completare de desene schematici; - jocuri de tipul „Redă emoția din imagini”.

2. Formarea comportamentelor adaptative în relația cu mediul înconjurător (natural și social)

Clasa I
<p>2.1. Identificarea lucrurilor și a utilității acestora în medii familiare (școlar, locuință)</p> <ul style="list-style-type: none"> - activități de sortare a unor imagini care reprezintă obiecte; - exerciții de precizare a utilității lucrurilor (rechizite, obiecte de vestimentație etc.); - exerciții de punere în corespondență; - exerciții de numire a lucrurilor din imediata lor apropiere, din imagini, din povestiri; - exerciții de numire a lucrurilor care ne reprezintă (jucării, colecții, camera mea, rechizite, vestimentație etc.); - exerciții de utilizare și înțelegere corectă a pronumelor posesive; - exerciții de identificare a unui obiect după o însușire;

Clasa I
<ul style="list-style-type: none"> - exerciții de asociere a unor jetoane în categorii: haine, jucării, rechizite; - exerciții de asociere a categoriilor de lucru, cu locul unde se află acestea sau unde se utilizează; - activități de organizare a lucrurilor personale „Să strângem jucăriile!”, „Punem haina în cuier”.
<p>2.2. Manifestarea empatiei în mod verbal și prin gesturi simple</p> <ul style="list-style-type: none"> - jocuri de rol care să dezvolte abilități de manifestare empatică („De-a școala”, „De-a doctorul” etc.); - jocuri de tipul „Spune cum se simte prietenul tău când.....”, pentru dezvoltarea empatiei; - vizionarea unor secvențe de film pentru înțelegerea stărilor emoționale prin care trec personajele („Pinocchio”, „Cenușăreasa”).
<p>2.3. Identificarea consecințelor emoțiilor cu ajutor minim din partea adultului</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de asociere a unei acțiuni cu starea sufletească pe care o determină, cu ajutor minim din partea adultului; - joc de rol de tipul „Ce se întâmplă când mă simt așa?”; - exerciții de asociere a emoției cu comportamente manifestate pe baza suportului imagistic; - vizionarea de secvențe de film.

3. Formarea și exersarea abilităților de reglare/autoreglare emoțională și a capacității de interacțiune socială

Clasa I
<p>3.1. Explorarea grupurilor mici din care face parte elevul și a regulilor acestora</p> <ul style="list-style-type: none"> - recunoașterea, în situații date, a grupurilor mici din care face parte elevul (familia, grupul de joacă, grupul de învățare); - discuții despre grupurile mici din care elevul face parte și despre regulile grupului, pornind de la imagini, texte, cazuri date; exerciții-joc de evidențiere și învățare a relațiilor sociale și de grup; - exerciții-joc de asociere a diferitelor activități cu grupurile în care se desfășoară acestea; - dialoguri situaționale privind relațiile în cadrul grupurilor/despre grupuri, cu sau fără suport imagistic; - vizionare de filme privind raporturile din cadrul grupurilor de apartenență; - exerciții de identificare și respectare a reperelor orare ale vieții familiale (regimul zilnic); - exersarea unor sarcini de grup în care se stabilesc roluri, reguli; - orarul zilnic – structurarea orarului prin pictograme; - organizarea unor jocuri în pereche „Să construim împreună casa păpușii”, „Să ducem păpușa la culcare”; - organizarea de activități care presupun schimbul unor jucării; - realizarea de desene pentru ilustrarea diferitelor tipuri de relații în grup; - desen „Familia mea”; - confecționarea unor felicitări pentru membrii familiei; - exerciții de identificare a membrilor unei familii nucleu în desene, fotografii, filmulețe etc; - crearea unui orar zilnic personalizat; - inițierea unei agende în care să fie precizat programul zilnic; - enumerarea activităților într-o listă „Ce fac azi?” folosind pictograme; - plasarea unor simboluri pentru activitățile programului zilnic în funcție de succesiune, frecvență, dificultate, durată;

Clasa I
- investigarea programelor zilnice ale membrilor familiei.
3.2. Identificarea unor metode simple de reglare a furiei
- exerciții de identificare a factorilor declanșatori a stărilor de furie („Ce mă înfurie pe mine.../pe altul”);
- exerciții de identificare a unor activități plăcute care să deplaseze atenția de la factorii declanșatori ai furiei (muzică, dans, pictură, modelaj etc.);
- activități pentru identificarea unor modalități de reglare a furiei prin vizionarea unor secvențe de film sau audierea unor povești;
- identificarea persoanelor adulte care pot oferi ajutor în situații dificile din punct de vedere emoțional;
- exerciții de acceptare a ajutorului venit din partea adultului în situații dificile din punct de vedere emoțional;
- vizionarea de materiale video care conțin exemple de reacții emoționale, de tipul „Așa da/Așa nu”;
- exerciții de identificare de tehnici de temperare emoțională, de tipul „Semaforul emoțiilor”;
- exerciții de identificare a pașilor necesari pentru obținerea controlului emoțional (tehnica Time out).

Conținuturi

Domenii de conținut	Clasa I
Conștientizare personală și emoțională	Identitatea personală Numele meu – nume, prenume Vârsta Emoții de bază Bucurie Tristețe Supărare Teamă Expresii faciale/expresii posturale
Conștientizarea lumii înconjurătoare	Spațiu școlar/spațiu de locuit Lucrurile din jurul nostru Obiecte personale Empatia Manifestări empatică Consecințele emoțiilor Emoție - comportament
Abilitare socială și emoțională	Grupuri de apartenență Familia Grupul de joacă Grupul de învățare Adaptare la grup Reguli ale grupurilor Controlul emoțional Furia Modalități de reglare a furiei.

CLASA a II-a

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Conștientizarea stărilor emoționale și a identității proprii

Clasa a II-a
<p>1.1. Cunoașterea și denumirea părților corpului și a trăsăturilor fizice</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții - joc de atingere și de descoperire a propriului corp/ a corpului partenerului de joc; - exerciții senzoriale și motorii cu antrenarea progresivă a tuturor părților corpului; - exerciții de cunoaștere a schemei corporale proprii și a partenerului; - exerciții de observare a alcătuirii corpului; - exerciții de mobilitate cu folosirea fiecărui segment al corpului; - joc didactic cu vocabular imagistic - noțiuni corporale (schema corporală); - exerciții de redare a schemei corporale în plan obiectual-acțional – modelarea „omulețului” din plastilină; - recunoașterea în pictogramă și indicarea elementelor corporale; - vizualizarea în oglindă a elementelor corporale și indicarea acestora însoțite de pronume posesiv; - exerciții senzoriale și motorii cu antrenarea progresivă a tuturor părților corpului; - exerciții de reactualizare a schemei corporale proprii și a partenerului (atingere și de descoperire a propriului corp/ a corpului partenerului de joc); - exerciții de observare a propriilor trăsături ale feței, corpului; - exerciții – joc „Descrierea colegului de bancă”.
<p>1.2. Asocierea emoțiilor cu un anumit context situațional</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de acceptare a trăirilor emoționale („Simt, deci sunt emoționat”); - exerciții de identificare și numire a emoțiilor exprimate de ceilalți; - jocuri de tipul „Păpuși vesele, păpuși triste”, pentru identificarea și etichetarea diverselor stări emoționale; - exerciții de numire a trăirilor avute anterior, în anumite împrejurări; - exerciții de etichetare a stărilor emoționale identificate la diverse personaje din filme sau povești; - exerciții de asociere a emoțiilor proprii cu emoțiile identificate în materialele suport; - jocuri de tipul „Imaginea mea în oglindă”, pentru denumirea emoțiilor; - jocuri de tipul „Eu simt așa...”; - exemplificarea de situații contextuale care au declanșat anumite emoții asupra propriei persoane („Când am fost la....., m-am simțit.....”); - jocuri de tipul „Așa mă simt când...” pentru perceperea și identificarea cauzelor care duc la apariția stărilor emoționale; - exerciții de identificare a posibilelor cauze care duc la apariția stărilor emoționale diverse; - exerciții de asociere a emoțiilor cu diverse cauze posibile ale declanșării lor.

2. Formarea comportamentelor adaptative în relația cu mediul înconjurător (natural și social)

Clasa a II-a
<p>2.1. Cunoașterea etapelor de dezvoltare și evoluție a ființei umane</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de identificare a etapelor de dezvoltare a omului pe baza materialelor suport; - activități de observare a modificărilor fizice ale persoanei pe fotografiile suport; - jocuri de rol de corespondență acțiune-vârstă; - exerciții de colorare/desenare a ființei umane în diferite etape de viață.
<p>2.2. Identificarea lucrurilor personale și a utilității acestora în medii familiare</p> <ul style="list-style-type: none"> - activități de identificare/categorizare a unor imagini cu obiecte;

Clasa a II-a
<ul style="list-style-type: none"> - exerciții de precizare a utilității lucrurilor ce se găsesc în camera copilului (jucării, obiecte de vestimentație etc.) însoțite de pronume posesiv; - activități de organizare a lucrurilor personale „Să strângem jucăriile!”, „Punem haina în cuier”; - exerciții joc „Așa da/așa nu”; - exerciții de numire a lucrurilor care ne reprezintă (jucării, vestimentație etc.); - povestiri și ghicitori despre lucruri; - activități de colorare în desene/contururi date a imaginilor care înfățișează lucruri.
<p>2.3. Manifestarea empatiei prin transmitere de feedback pozitiv</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții pentru dezvoltarea comportamentelor de cooperare, prosociale, proactive (sarcini de lucru în pereche, în echipă); - jocuri de dezvoltare a empatiei la suferința altora („Știu ce simți”, „Simt la fel ca tine”); - jocuri de rol pe temă dată; - exerciții de tip joc de rol de manifestare a empatiei, prin încurajări verbale și gestuale de tipul „Nu fi supărat, o să treacă!”.

3. Formarea și exersarea abilităților de reglare/autoreglare emoțională și a capacității de interacțiune socială

Clasa a II-a
<p>3.1. Identificarea abilităților de adaptare la nivel de microgrup (familia extinsă)</p> <ul style="list-style-type: none"> - activități de identificare a membrilor familiei extinse; - exerciții de recunoaștere a relațiilor sociale în familia extinsă; - discuții despre familia extinsă pornind de la situații cunoscute; - observarea dirijată a unor situații reale/imaginare, folosind suporturi imagistice/filmulețe/povestiri; - realizarea de desene și povestiri pentru ilustrarea diferitelor tipuri de relații în familia extinsă; - activități de colorare/desenare/modelaj a membrilor unei familii extinse; - exerciții practice de comportare civilizată în familia extinsă; - exerciții practice de comunicare nonverbală (gesturi cu semnificație socială) și verbală în vederea relaționării pozitive; - activități de exersare/simulare prin jocuri de rol a unor reguli ale grupului familial; - exerciții – joc de selectare a activităților specifice familiei extinse; - discuții despre participarea la evenimente școlare și extrașcolare împreună cu membri ai familiei extinse; - povestiri/citire de imagini/simulare „În vizită la bunici”.
<p>3.2. Însușirea abilităților de echilibrare emoțională și evitarea situațiilor neplăcute</p> <ul style="list-style-type: none"> - jocuri de formare a abilității de stăpânire a impulsurilor emoționale („Să ne așteptăm rândul”); - activități pentru identificarea unor modalități de echilibrare emoțională prin vizionarea unor secvențe de film sau audierea unor povești; - audierea unor povești cu încărcătură emoțională pozitivă; - exerciții de identificare a pașilor necesari pentru obținerea controlului emoțional „Tehnica broaștei testoase”: <ul style="list-style-type: none"> ▪ observarea și recunoașterea emoției: furie, frustrare, dezamăgire; ▪ STOP – oprirea activității; ▪ exprimarea emoției – ce s-a întâmplat?; ▪ scoaterea din mediu - intrarea în carapace, respirație profundă de trei ori, numărare până la 10; ▪ identificarea de soluții – ieșirea din carapace când se calmează;

Clasa a II-a
<ul style="list-style-type: none"> - exerciții pentru creșterea gradului de toleranță; - exerciții pentru acceptarea insuccesului.

Conținuturi

Domenii de conținut	Clasa a II-a
Conștientizare personală și emoțională	Cunoașterea de sine Schemă corporală Trăsături fizice Spațiul personal de locuit Camera mea Obiecte personale Igiena spațiului personale Emoțiile de bază Bucurie Tristețe Supărare Teamă Etichetarea și exprimarea propriilor emoții Sursele emoțiilor
Conștientizarea lumii înconjurătoare	Ființa umană Dezvoltarea și evoluția ființei umane - copii, adult, bătrân Raporturile cu lucrurile Proprietatea Utilitatea lucrurilor Empatia Empatia și cooperarea Comportamentele pro sociale și proactive în familie
Abilitare socială și emoțională	Grupuri de apartenență Familia extinsă Interacțiunea cu membrii familiei Controlul emoțional Furia Frustrarea Dezamăgirea Reglajul emoțional

CLASA a III-a**Competențe specifice și exemple de activități de învățare****1. Conștientizarea stărilor emoționale și a identității proprii**

Clasa a III-a
<p>1.1. Definirea ființei umane ca persoană</p> <ul style="list-style-type: none"> - activități de reactualizare a diferențelor ființă – obiect (jocuri de sortare, jocuri de punere în corespondență); - activități de explorare a diferențelor persoană – ființă: asemănări – deosebiri; - exerciții – joc de selectare a unor activități specific umane prin punere în corespondență cu imagini reprezentând persoane; - jocuri de identificare și denumire a trăsăturilor fizice (culoarea ochilor, lungimea părului, înălțimea, greutatea); - colorarea conturului corpului astfel încât să semene cât mai bine cu sine (culoarea părului, culoarea ochilor etc.), decuparea și afișarea produselor; - exerciții de analizare în oglindă a elementelor corporale și denumirea acestora; - exerciții de identificare a colegilor de clasă, pe baza unei/unor trăsături fizice relevante.
<p>1.2. Exprimarea emoțiilor pentru comunicarea stărilor emoționale resimțite</p> <ul style="list-style-type: none"> - jocuri didactic pentru recunoașterea emoțiilor proprii („Jocul pălăriușelor”); - activități de identificare a tipurilor de emoții (plăcute/neplăcute); - jocuri pentru diferențierea emoțiilor plăcute/neplăcute („Fie că ne place, fie că nu”); - fișe de lucru cu identificarea stărilor emoționale („Încercuirea fețelor triste/vesele/supărate/speriate.....”); - exerciții de diferențiere a emoțiilor plăcute de cele neplăcute („Roata emoțiilor” „Sunt vesel – asta este bine”, „Sunt furios – nu-i bine deloc”); - exprimarea prin desen schematic/emoticoane a diverselor stări emoționale; - exerciții de redare verbală/nonverbală/gestuală a emoțiilor resimțite de un personaj din poveste; - exerciții – joc pentru distingerea nivelului intensității emoționale („Barometrul emoțiilor”); - jocuri de tipul „Spune ce simți!” (Exemple: Doamna învățătoare te-a lăudat pentru că ai scris frumos, Un coleg te-a lovit și ți-a luat stiloul din mână, Cel mai bun prieten nu mai vorbește cu tine, Ai văzut un șarpe de care îți este foarte teamă); - audierea unor povești cu implicații emoționale/ vizionarea unor secvențe din filme cu povești („Ursul păcălit de vulpe”. „Capra cu trei iezi”, „Cenușăreasa”); - exerciții de înțelegere și de identificare a stărilor emoționale trăite de personajele din povești; - activități de identificare a diferitelor modalități de intervenție empatică, în situații date; - exerciții de empatizare cu emoțiile personajelor din povești; - exerciții de manifestare a comportamentelor empatică, în diverse situații; - jocuri de rol cu personaje aflate în situații ce implică emoții diverse („La dentist”, „Sunt bolnav, nu mă simt prea bine!”, „Sunt în impas, am nevoie de ajutor!”); - vizionare de secvențe de filme privind consecințele unor emoții, reflectate în comportamentul elevilor în clasă, școală, societate; - exerciții de identificare a posibilelor consecințe ale stărilor emoționale diverse; - jocuri pentru asocierea dintre situații, emoții și consecințe, de tipul „Ai primit un cadou, ce simți?”; - exerciții – joc de completare verbală/gestuală/pe bază de imagini a unor enunțuri lacunare („Sunt bucuros, deci.....”, „Sunt trist, deci.....”).

2. Formarea comportamentelor adaptative în relația cu mediul înconjurător (natural și social)

Clasa a III-a
<p>2.1. Identificarea modalităților generale de raportare ale persoanei cu lumea înconjurătoare – plante și animale</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de reactualizare a schemei corporale proprii și a partenerului (atingere și descoperire a propriului corp/a corpului partenerului de joc); - exerciții de comparare a propriei persoane cu alte persoane utilizând oglinda; - exerciții de observare a propriilor trăsături ale feței, corpului, cât și pe cele ale colegului; - exerciții – joc „Descrierea colegului de bancă”; - exerciții de identificare a plantelor și animalelor din imagini/filme/materiale video/figurine; - exerciții de desenare/colorare/modelare a unor plante și animale; - exercițiu - joc de asociere a unor jetoane animal/plantă cu jetoane ce reprezintă nevoi ale acestora; - exerciții de simulare și exemplificare a unor acțiuni de îngrijire a plantelor și animalelor; - activități de observare în evoluție a unei plante semănate și cultivate în clasă; - exerciții de exprimare a atitudinii responsabile față de plante și animale.
<p>2.2. Identificarea nevoii de plante și animale în viața omului</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de asociere animal domestic – foloase și produse obținute; - exerciții de clasificare a unor jetoane cu plante în plante comestibile și plante decorative; - audierea unor povești /vizionarea unor filme ce surprind relația om – animal – plantă; - observarea unor imagini ce reprezintă animale de companie în interacțiune cu stăpânii lor; - vizite la ferma de animale, la laboratoare de prelucrare a produselor animaliere; - activități-joc de analiză a provenienței alimentelor ce compun o masă a zilei.

3. Formarea și exersarea abilităților de reglare/autoreglare emoțională și a capacității de interacțiune socială

Clasa a III-a
<p>3.1. Identificarea unor reguli simple de comportament la nivelul grupului de apartenență – grupul de prieteni</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de exemplificare a grupurilor de apartenență; - discuții despre grupuri pornind de la situații cunoscute; - realizarea de desene și povestiri pentru ilustrarea diferitelor tipuri de relații în grup; - activități de descriere a unor activități din cadrul diferitelor grupuri folosind jucării și suport imagistic; - observarea dirijată a unor situații reale; - lectura pe imagini; - exerciții de identificare a regulilor simple de comportament la nivelul grupului de prieteni; - organizarea unor jocuri de grup; - exerciții de identificare a situațiilor „Așa da/Așa nu”; - observarea dirijată a unor situații reale/imaginare de interacțiune în cadrul grupului de prieteni; - exerciții-joc de evidențiere și învățare a relațiilor sociale din cadrul grupului de prieteni; - exerciții – joc de identificare a diferitelor activități din cadrul grupului de prieteni;

Clasa a III-a
<ul style="list-style-type: none"> - dialoguri situaționale privind relațiile în cadrul grupului de joacă, cu sau fără suport imagistic; - vizionare de filme privind raporturile din cadrul grupului de prieteni; - sarcini de grup în care se stabilesc roluri, reguli; - jocuri de rol „La locul de joacă”.
<p>3.2. Identificarea modalităților de control al emoțiilor negative și a tehnicilor de gestionare a situațiilor conflictuale</p> <ul style="list-style-type: none"> - vizionare de secvențe din filme tematice în scopul identificării unor modalități de control al emoțiilor negative; - exerciții de exemplificare pe baza unor materiale suport a unor modalități de control al emoțiilor negative; - exerciții de identificare a modalităților de adaptare a comportamentului propriu la cerințele grupului de apartenență (împărțirea jucăriilor, încetarea activităților de joc la un semn dat, comportamente adecvate în situații de competiție în joc); - joc de rol pe temă dată („Azi am greșit, mâine voi fi mai bun”, „Fapte bune, fapte rele”); - exerciții de identificare a comportamentelor adecvate în cazul situațiilor conflictuale (dispute cu colegii, nemulțumire); - activități de exersare a emoțiilor pozitive; - jocuri de rol pe teme privind raporturile între oameni (prietenie/dușmănie; cooperare/lipsă de cooperare) și abordarea unei atitudini civilizate în relația cu ceilalți; - vizionare de filme tematice cu încărcătură emoțională și final fericit.

Conținuturi

Domenii de conținut	Clasa a III-a
Conștientizare personală și emoțională	<p>Obiect – ființă – persoană Ființa umană ca persoană</p> <p>Emoțiile de bază Bucurie Tristețe Supărare Teamă Clasificarea și exprimarea emoțiilor Mesaje afective verbale și nonverbale Emoții, reacții, comportamente Emoții trăite în raport cu ceilalți</p>
Conștientizarea lumii înconjurătoare	<p>Cunoașterea de sine Schemă corporală Trăsături fizice Gen Asemănări și deosebiri fizice între persoane</p> <p>Lumea din jurul meu Ființe și plante Raporturile noastre cu ființele și plantele Nevoia de plante și animale</p>

Domenii de conținut	Clasa a III-a
Abilitare socială și emoțională	Grupuri de apartenență Prietenii Relații cu prietenii Activități în cadrul grupului de prieteni Reguli de comportament în cadrul grupului de prieteni Controlul emoțional Situatii conflictuale Reglarea emoțiilor Soluționarea situațiilor conflictuale

CLASA a IV – a**Competențe specifice și exemple de activități de învățare****1. Conștientizarea stărilor emoționale și a identității proprii**

Clasa a IV- a
<p>1.1. Identificarea unor trăsături morale definitorii ale persoanei – bunătate și răutate</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de recunoaștere, în situații concrete furnizate de profesor, a bunătății și răutății - exerciții de sortare imagini ce ilustrează trăsături morale: bunătate/răutate; - citirea unor texte suport care ilustrează aceste trăsături ale persoanei; - exerciții de apreciere a propriilor trăsături manifestate în contexte familiare; - activități de colorare/desenare/pictură a unor imagini care ilustrează trăsături morale - bunătate/răutate; - exerciții de identificare a comportamentelor pozitive cu ajutorul jetoane/ imagini/ filme /texte suport/ povești/relatări; - exerciții de promovare a unor comportamente pozitive în paralel cu exerciții de asumare a responsabilității pentru propriile greșeli – Exemplu: jocuri tematice „Așa da/Așa nu” ; - exerciții de manifestare a acordului/dezacordului față de comportamente ce dovedesc bunătate/răutate.
<p>1.2. Asocierea emoțiilor cu cauzele și consecințele lor</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții – joc de manifestare emoțională; - exerciții de identificare a diferenței dintre ceea ce simțim și cum ne manifestăm („Sunt vesel, deci sunt prietenos”; „Sunt trist, nu vreau să vorbesc cu nimeni”); - jocuri de tipul „Sertarul cu supărări, sertarul cu bucurii”, pentru diferențierea emoțiilor plăcute de cele neplăcute; - jocuri pentru diferențierea emoțiilor plăcute de cele neplăcute („Ai câștigat concursul/Ai pierdut concursul”); - exerciții de clasificare a emoțiilor (emoții pozitive și emoții negative); - vizionare de filme pentru evidențierea asocierii cauză - emoție – consecință; - audierea unor povești pentru identificarea emoțiilor personajelor din povești și motivarea emoțiilor resimțite de acestea; - exerciții de identificare a legăturii dintre cauze, emoții și consecințele acestora pe baza materialului suport; - jocuri de asociere a emoțiilor cu reacțiile emoționale; - jocuri de rol, de tipul cauză – efect „Am pierdut – sunt trist – plâng; „Am câștigat – sunt bucuros -zâmbesc”; - jocuri de tipul „De ce mă simt așa?”, pentru perceperea și identificarea cauzelor care duc la apariția stărilor emoționale.

2. Formarea comportamentelor adaptative în relația cu mediul înconjurător (natural și social)

Clasa a IV-a
<p>2.1. Stabilirea unor deosebiri între sine și ceilalți, după criterii simple</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de confecționare a unor produse folosind conturul palmei, amprenta digitale, dactilopictura etc.; - exerciții de comparare cu colegii de clasă după un criteriu dat; - analizarea unor personaje din povești/povestiri sau din viața reală, în scopul identificării unor asemănări și deosebiri între propria persoană și acestea; - rezolvarea unor fișe de lucru pentru identificarea asemănărilor și deosebirilor dintre sine și ceilalți.

Clasa a IV-a**2.2. Însușirea de comportamente adecvate în relație cu emoțiile proprii și ale celorlalți**

- exerciții de identificare a mesajelor empaticе/nonempaticе pe baza unor materiale suport;
- exerciții de redare a unor comportamente empaticе/nonempaticе;
- jocuri de rol de transmitere de mesaje empaticе „Sunt alături de tine”;
- exerciții de identificare a mesajelor empaticе/nonempaticе pe baza unor materiale suport;
- exerciții de redare a unor comportamente empaticе/nonempaticе;
- jocuri de rol de transmitere de mesaje empaticе „Sunt alături de tine”.
- vizionare de filme ce ilustrează corespondența dintre comportamentele dezirabile/indezirabile și emoțiile asociate acestora;
- exerciții de identificare a comportamentelor dezirabile din punct de vedere social;
- exerciții de identificare a comportamentelor adecvate în relație cu emoțiile proprii și ale celorlalți;
- activități de observare a comportamentelor în situații concrete/imaginare pe bază de film, imagini, texte;
- discuții pe baza audierii de povești cu mesaj pozitiv acțional;
- jocuri de rol „Hocus – Pocus”, „Magicianul emoțiilor”, „Abracadabra”.

2.3. Manifestarea unor atitudini responsabile față de plantele și animalele din jur

- vizită la o fermă agricolă;
- vizionarea de filme;
- exerciții de manifestare a acordului/dezacordului față de comportamente bazate pe atenție/neatenție, grijă/neglijență, curaj/frică, iubire/ură față de plante și animale.

3. Formarea și exersarea abilităților de reglare/autoreglare emoțională și a capacității de interacțiune socială**Clasa a IV-a****3.1. Identificarea unor reguli simple de comportament la nivelul grupului de apartenență - clasa de elevi**

- activități de enumerare a caracteristicilor comune pe care le au elevii unei clase (vârstă, program zilnic, orar, profesori);
- activități de lucru în grup – panoul clasei, eticheta clasei;
- activitate de realizare a unor ecusoane identice pentru fiecare elev al clasei.
- activitate de realizarea a unui afiș cu regulile clasei folosind pictograme, imagini, cuvinte – noțiuni;
- activități de identificare a responsabilităților elevilor la nivelul clasei;
- activități practice de exersare a unor roluri la nivelul clasei (observator, ajutorul profesorului, ajutorul unui elev);
- exerciții de identificare a situațiilor „Așa da/Așa nu”;
- implicarea în jocuri care presupun manifestarea disponibilității pentru cooperare și acțiune;
- exerciții de comunicare adecvată la nivelul clasei (salutul, aprecierea verbală a colegilor, empatia);
- discutarea unor exemple de comportamente demne de urmat din povești, poezii, desene animate și din viața reală;
- discutarea urmărilor pozitive și negative ale diferitelor acte de comportament asupra propriei persoane și asupra celorlalți („Eu, tu, ceilalți”);
- discutarea unor exemple de relaționare pozitivă și participare în grupurile din care fac parte, pe baza utilizării de povestiri, imagini, filme etc. (grupuri).

Clasa a IV-a
<p>3.2. Însușirea unor tehnici de gestionare a situațiilor tensionate</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de întărire a comportamentului pozitiv: lauda, feed back pozitiv, recompensa, încurajarea etc; - joc de rol – ”Așa da, așa nu” – comportament în situații tensionate; - exerciții joc de formare a toleranței la frustrare: ”Nu mă supar din orice!”, ”Ai răbdare!” ”Mai încearcă!”.

Conținuturi

Domenii de conținut	Clasa a IV-a
Conștientizare personală și emoțională	<p>Trăsături morale ale persoanei Bunătate Răutate Atitudinea față de ființe și plante Emoțiile de bază Bucurie Tristețe Supărare Teamă Cauzele emoțiilor Intensitatea și calitatea emoțiilor Consecințele emoțiilor Emoțiile și stări emoționale în situații reale și imaginare</p>
Conștientizarea lumii înconjurătoare	<p>Asemănări și deosebiri între sine și ceilalți Suntem persoane diferite Asemănări și deosebiri Empatia Mesaje empatic/nonempatic Comportamente empatic/nonempatic Comportament și emoție în context personal și social</p>
Abilitare socială și emoțională	<p>Grupuri de apartenență Clasa de elevi Regulile de comportament la nivelul clasei Relațiile în cadrul grupului școlar Emoție și comportament Controlul emoțional Gestionarea situațiilor tensionate</p>

Sugestii metodologice

Programa școlară aferentă disciplinei *Abilități socio-emoționale* pentru elevii cu dizabilități grave, severe și/sau asociate, reglementează activitatea cadrului didactic atât în ceea ce privește formarea competențelor specifice la elevi, cât și planificarea și proiectarea unui demers didactic adecvat nivelului de dezvoltare al elevilor, vârstei acestora, precum și contextelor de învățare diferite.

Programa școlară pentru disciplina *Abilități socio-emoționale* propune demersuri educative în concordanță cu obiectivele educației copiilor cu dizabilități severe, tematica conținuturilor fiind orientativă și formulată în raport cu principiul general asupra integrării școlare și sociale a copiilor cu cerințe educative speciale, urmărind formarea unor abilități specifice de comunicare și integrare socială.

Programa respectă unul dintre principiile fundamentale ale educației speciale: „abordarea globală și individualizată a copilului cu dizabilități - identificarea, valorificarea și stimularea tuturor capacităților și disponibilităților cognitive, de limbaj, psihomotorii, afectiv-relaționale, și social adaptative existente sau potențiale”, precum și unul dintre principiile educației socio-emoționale, „principiul individualizării educației socio-emoționale în funcție de structura personalității fiecărui copil și de particularitățile de vârstă, context educațional și domeniu socioprofesional”.

O notă aparte a disciplinei *Abilități socio-emoționale* este dată de contribuția acesteia la abilitarea elevilor cu dizabilități grave, severe și/sau asociate, din punct de vedere social și emoțional, în scopul unei optime integrări a acestora în mediul social.

Dezvoltarea abilităților socio-emoționale urmărește dezvoltarea abilităților de interacțiune cu adulții, cu copiii de vârstă apropiată, acceptarea și respectarea diversității, dezvoltarea comportamentelor prosociale, dezvoltarea conceptului de sine, dezvoltarea autocontrolului emoțional și a expresivității emoționale.

Sugestiile metodologice au rolul de a orienta profesorul în utilizarea programei de *Abilități socio-emoționale* și de a organiza activitățile de predare-învățare-evaluare, cu respectarea specificului disciplinei și a nivelului de înțelegere și dezvoltare al elevilor.

Pornind de la specificul dezvoltării elevilor și ținând cont de particularitățile individuale ale acestora, sunt asigurate premisele aplicării contextualizate a programei școlare și proiectării unor parcursuri de învățare personalizate.

Strategii didactice

Pentru formarea competențelor specifice disciplinei *Abilități socio-emoționale* se recomandă utilizarea de strategii, metode, procedee, mijloace și forme de organizare a activității care să contribuie la participarea directă a elevilor la propria formare, iar actul de învățare să aibă un caracter practic-aplicativ și participativ.

Utilizarea acestor strategii pune accent pe realizarea unor parcursuri diferențiate de învățare și construcția progresivă a achizițiilor (cunoștințe, abilități, atitudini), dobândite prin studiul disciplinei, în limita permisă de nivelul proximal de dezvoltare al copiilor cu dizabilități grave, severe și/sau asociate

Valoarea formativă a strategiilor didactice utilizate în procesul de predare-învățare-evaluare la disciplina *Abilități socio-emoționale* poate fi ridicată de cadrul didactic prin valorificarea efectelor pozitive ale conduitei ludice. Jocul reprezintă o componentă esențială, utilizarea lui în activitățile de predare-învățare-evaluare la copiii cu dizabilități grave, severe și/sau asociate având rezultate deosebite, alături de activitățile cu caracter practic – aplicativ.

Sunt recomandate strategiile didactice care dezvoltă capacitatea de comunicare a elevilor, care stimulează participarea și implicarea directă a acestora în procesul educativ. Cadrele didactice pot utiliza diferite tipuri de strategii didactice, cum ar fi :

- strategii inductive bazate pe utilizarea exemplurilor - din povești, filmulețe, desene animate sau din viața reală;

- strategii de descoperire - identificare și recunoaștere (pe baza unor materiale suport) a trăsăturilor persoanei, a emoțiilor acesteia, a grupurilor de apartenență, a unor norme de comportament social, a unor situații de respectare/încălcare a unor reguli de comportament social;
- strategii analogice care utilizează modele - din povești/filme/desene animate/viața reală - pentru caracterizarea persoanei, a grupurilor de apartenență, pentru analizarea regulilor și a relațiilor din cadrul grupului;
- strategii euristice (exemplu: jocul de rol, pornind de la exprimarea emoțională până la aplicarea unor reguli simple de conduită în familie, în grupul de joacă, discuții pe baza unor imagini, vizionări de filme/secvențe de film, audiere de povești, realizarea desene);
- strategii de utilizare combinată a unor metode active și interactive care să contribuie la dezvoltarea capacității de comunicare a elevilor, să încurajeze interacțiunea pozitivă, să-i motiveze și să-i angajeze pe copii în activități de participare și cooperare în cadrul grupurilor de apartenență (activități de identificare, recunoaștere și aplicare a diverselor cunoștințe, deprinderi și abilități, discuții pe marginea acestora)
- strategii de alternare a formelor de activitate (frontală, în echipe, pe grupe mici, în perechi, individuală);

În procesul instructiv – educativ din învățământul special, folosirea materialelor/suporturilor concret – intuitive are un rol fundamental în valorificarea principului intuiției și în accesibilizarea conținuturilor învățării. Mijloacele și materialele didactice care oferă suport concret – intuitiv facilitează percepția directă a realității, solicită și, în același timp, sprijină operațiile gândirii, imaginația și creativitatea elevului, îl ajută să înțeleagă și să-și însușească cunoștințele, abilitățile, deprinderile și atitudinile țintite în proiectul unității de învățare.

Metodele interactive și activ – participative, însoțite de materiale suport, bazate pe elemente ludice, sunt cele ce pot duce la obținerea de rezultate pozitive în educația copiilor cu dizabilități grave, severe și asociate.

Jocul de rol și simularea pregătesc copilul pentru situații reale de viață și facilitează dezvoltarea comunicării verbale și nonverbale, a empatiei, a toleranței. Lucrul în echipă antrenează strategiile de rezolvare a conflictelor și modalitățile de comunicare eficientă.

Este recomandată folosirea de planșe ilustrative, jetoane adaptate temelor abordate, texte literare cu conținut tematic, CD-uri și DVD-uri cu filmulețe, povești, jocuri, prezentări Power-Point, soft-uri educative, fișe de lucru pentru asociere/diferențiere, planșe de colorat/ desen, diverse jucării.

Planificare și proiectarea didactică:

Programa școlară reprezintă documentul curricular oficial de referință pentru elaborarea planificării anuale și semestriale.

Elaborarea planificării calendaristice presupune parcurgerea următoarelor etape:

- lectura integrală a programei școlare;
- corelarea competențelor specifice cu conținuturile prezentate în programa școlară;
- stabilirea unităților de învățare;
- stabilirea succesiunii parcurgerii unităților de învățare;
- stabilirea bugetului de timp necesar pentru fiecare unitate de învățare.

Pentru proiectarea anuală se recomandă utilizarea tabelului de mai jos:

Nr. crt.	Unitatea de învățare	Competențe specifice	Nr. ore	Observații

Planificarea semestrială poate fi elaborată astfel:

Nr. crt.	Unitatea de învățare	Competențe specifice	Conținuturi	Nr. ore/ perioada	Observații

Proiectarea anuală și semestrială se completează cu întocmirea planurilor de intervenție personalizată în cazul elevilor care prezintă decalaj între gradul de asimilare a cunoștințelor și conținuturile propuse de prezenta programă.

Evaluarea

Evaluarea, proiectată în acord cu finalitatea urmărită prin studiul disciplinei *Abilități socio-emoționale*, reprezintă atât un instrument de control și măsurare a competențelor elevilor, cât și modalitatea de adaptare a strategiilor de predare-învățare la nevoile individuale și de vârstă ale elevilor. Cadrul didactic va urmări progresul elevilor din punctul de vedere al achizițiilor cognitive, emoționale, comportamentale și atitudinale.

Recomandăm, pe lângă formele și instrumentele clasice de evaluare, utilizarea unor forme și instrumente complementare, cum sunt: autoevaluarea și observarea sistematică a activității și comportamentului elevilor. Observarea comportamentului elevilor, ca fundament al evaluării, constă în urmărirea atentă și sistematică a comportamentelor copiilor fără a interveni, cu scopul de a sesiza aspectele lor caracteristice. Evaluarea trebuie să se realizeze ca evaluare de competențe, evidențiind ceea ce au dobândit elevii, raportat la competențele propuse a fi atinse, incluzând cunoștințe, abilități, atitudini, fără a fi redusă exclusiv la ceea ce știu și cât anume știu elevii.

Nivelul de dezvoltare a competenței emoționale este cuantificat cu ajutorul următorilor indicatori:

- recunoașterea și exprimarea emoțiilor;
- înțelegerea emoțiilor;
- reglarea emoțională.

Nivelul de dezvoltare a competenței sociale este cuantificat cu ajutorul următorilor indicatori:

- complianța la reguli;
- relaționarea socială;
- comportamentul prosocial.

Este important feed-back-ul permanent față de progresul fiecărui elev, încurajarea exprimării ideilor și a argumentelor personale, valorizarea abilităților însușite prin aprecieri pozitive.

Bibliografie

1. Ainscow, M., (1998), *Să-i cuprindem pe toți cei care învață. Învățământ de experiență*, Manchester: Universitatea Manchester;
2. Boncu, Ș., Dafinoiu I. (2014), *Psihologie socială. Studiul Interacțiunilor umane*, București: Editura Comunicare.ro;
3. Georgescu, D., Ștefănescu, D.O. (2016), *Cultură Civică, clasa a VIII-a*, București: Editura Humanitas;
4. Goleman, D. (2008), *Inteligența emoțională*, București: Editura Curtea Veche;
5. Pîrîială, O. (2016), *Manual de Educație civică*, București: Editura Aramis;

6. Skager, R., Dave, R.H., Robinson, K.G. (1977), *Curriculum evaluation for lifelong education*, Oxford: Pergamon Press;
7. Vrăsmaș, T. (2001), *Învățământul integrat și/sau incluziv*, București: Editura Aramis;
8. Rectory Paddock School, (2001), *În căutarea unui curriculum. Note privind educația copiilor cu handicap sever*, Londra: traducere UNICEF-RENINCO România;
9. ***(2002), *Curriculum pentru copii cu dizabilități severe și profunde*, București: Asociația RENINCO România;
10. ***(1991), *Planul de învățământ și programa activităților instructive-educative în grădinița de copii*, București: Editura Didactică și Pedagogică;
11. ***(1961), *Programa activităților obligatorii pentru învățământul preșcolar*, București: Editura Didactică și Pedagogică;
12. ***(1963), *Programa activităților instructiv-educative în grădinițele de copii*, București: Editura Didactică și Pedagogică;
13. ***Illinois State Board of Education, *Social/Emotional Learning Standards, Chicago*;
14. ***(2008) Programă școlară disciplina Socializare, Clasele I - a X-a, anexă la O.M.E.C.T. nr. 5234/ 01.09.2008.

Grupul de lucru:

Liana Maria MITRAN - Coordonator Ministerul Educației

Marilena Gabriela ION - coordonator Inspectoratul Școlar Județean Teleorman

Nume, prenume	Instituție de apartenență
Gherghe Valeria	Inspectoratul Școlar Județean Teleorman
Ion Marilena Gabriela	Inspectoratul Școlar Județean Teleorman
Iordănoaia Iuliana Luminița	Centrul Școlar de Educație Incluzivă Alexandria, Teleorman
Dorobanțu Adela	Centrul Școlar de Educație Incluzivă Alexandria, Teleorman
Chiriță Grigore Capitolina	Centrul Școlar de Educație Incluzivă Alexandria, Teleorman
Hoară Oana Violeta	Centrul Școlar de Educație Incluzivă Roșiorii de Vede, Teleorman
Neguț Dorina	Centrul Școlar de Educație Incluzivă Roșiorii de Vede, Teleorman
Dumitru Stela	Centrul Școlar de Educație Incluzivă Roșiorii de Vede, Teleorman